

Право на життя. Гіпотетичний казус

Цей матеріал охороняється авторським правом.
© Академія адвокатури України, 2000–2011.
© Гончаренко С.В., 2000–2011.

2 лютого 2011 року керівник районного (у місті) підрозділу МВС у боротьбі з організованою злочинністю Борисов отримав від інформатора дані про те, що група торговців зброєю зупиниться на ніч в його районі, а також про те, що вони матимуть при собі значну кількість вогнепальної зброї.

Ввечері того ж дня Борисов організував силами його підлеглих оперативну перевірку будинків відповідного мікрорайону. Маючи на увазі можливість збройного опору, він також залучив до операції загін спеціального призначення. Він вирішив направити зазначений спецзагін у багатоквартирний будинок, який не встигли перевірити звичайні міліцейські сили, що обслідували будівлі за переліком «потенційно підозрілих». Він проінструктував особовий склад спецзагону про необхідність підвищеної пильності, виходячи з високого ступеню небезпечності осіб, що розшукуються, та вказав на найбільш імовірне місце переховування підозрілих – квартиру, де мешкав Іван П. У зв'язку з тим, що підозрювані не були виявлені в інших будинках, відповідно зросла ймовірність їх перебування саме у вказаному місці.

Спецзагін, який налічував 12 осіб, за існуючими правилами, розпочавши операцію, більше не підпорядковувався Борисову і брав на себе повну відповідальність за її хід. Більше того, у цьому загоні існувала практика, за якою всі члени загону розглядалися рівними за званням, а питання визначення безпосереднього керівника операції вирішувалося за жеребом. У даному випадку таким шляхом керування операцією було покладено на майора Рачкова. Він розташував частину членів загону у дворі та на інших поверхах будинку та сформував штурмову групу у складі шістьох бійців. З метою забезпечити раптовість своїх дій, він дав наказ відключити електроенергію у квартирі, де нібито переховувалися злочинці, пошкодивши перемикач на розподільному щитку поза межами квартири. Це призвело до того, що світло згасло і на площадці перед квартирою, і таким чином загін був вимушений діяти у темряві.

Здивований зникненням світла, Іван П. – мешканець квартири – почав відчиняти двері. Звук відкривання дверного замку, який нагадував пересмикування затвору стрілецької зброї, призвів до панічної реакції деяких членів загону спецпризначення. Один з найбільш знервованих бійців загону відкрив стрілянину, яку, відповідно до існуючої інструкції, підтримала решта вояків. Стрільба велася з автоматів АКСУ за цілевказанням трасуючими кулями першого, хто відкрив вогонь, по вхідній двері квартири.

У ході подальшого розслідування було встановлено, що у двері влучило до 55 куль. Івана П., який знаходився за дверима, було вбито; з його тіла було вилучено 16 куль. Як виявилось, Іван П. не був озброєний; зброї в його квартирі не було знайдено. Потерпілий мешкав у своїй квартирі зі своєю дружиною Ольгою та двома дітьми. Розслідуванням, яке очолив прокурор району Яковенко, було також встановлено, що Борисов не поінформував особовий склад спецпідрозділу про наявність жінок та дітей у помешканні, хоча сам він мав інформацію про це. Борисов пояснив, що за наявними оперативними даними Іван П. займався контрабандою зброї з Туреччини та Італії. Підозра щодо групи торговців, яка нібито переховувалась у квартирі Івана П., ґрунтувалася на цих даних та на рапорті інформатора, ім'я якого Борисов відмовився назвати з огляду на службу таємницю.

Прокурору Яковенку було повідомлено, що допитати членів спецзагону не виявляється можливим, оскільки вони були відряджені для виконання іншого завдання. Йому були передані лише їх письмові пояснення, в яких вони підтвердили вищезазначені факти, підкресливши, однак, що їм було твердо вказано на наявність озброєних небезпечних злочинців у квартирі. Крім того вони зазначили, що звук замка, що відчинявся, вони помилково сприйняли як звук досилання патрону затвором автоматичної зброї, яка готується до пострілу, і тому відкрили упереджувальний вогонь, вважаючи себе у стані необхідної оборони.

За результатами перевірки прокурор Яковенко прийняв рішення про відмову у порушенні кримінальної справи відносно осіб, задіяних у спецоперації, оскільки він дійшов висновку про виправданість їх дій у ситуації, що склалася. У відповідній постанові було зазначено, що позбавлення життя потерпілого було наслідком виключно необхідного застосування сили при здійсненні законного арешту, хоча і стало результатом трагічної помилки в оцінці поведінки Івана П., сприйнятої як небезпечна агресія.

Дружина Івана П. оскаржила це рішення, але безрезультатно.

Ольга П. звернулася до вас з проханням підготувати заяву до Європейського суду з прав людини.

1. Якою мала б бути аргументація дружини Івана П.?

2. Яка контраргументація можлива з боку уряду?